

Big Brother Awards Publieksprijs 2018

Rapport



Inhoud

1. Over de Big Brother Awards
2. Over dit rapport
3. De kandidaten

1. OVER DE BIG BROTHER AWARDS

De Big Brother Awards worden jaarlijks georganiseerd door Bits of Freedom. Tijdens deze avond wordt onderzocht hoe het is gesteld met privacy in Nederland. De Big Brother Awards 2018 vinden plaats op 22 januari 2019 bij de Rode Hoed in Amsterdam.

We vragen aandacht voor personen, bedrijven en overheden die grove inbreuken hebben gemaakt op de privacy en vrijheid van burgers. Het publiek nomineert kandidaten voor de Publieksprijs en bepaalt wie de grootste privacyschender wordt. Een vakjury reikt de Expertprijs uit. Maar we hebben ook aandacht voor positieve ontwikkelingen. Bits of Freedom reikt de Felipe Rodriguez Award uit aan een persoon die een buitengewone bijdrage heeft geleverd aan het beschermen van onze rechten. Felipe Rodriguez was één van de oprichters van XS4ALL en De Digitale Stad en grondlegger van de digitale burgerrechtenbeweging in Nederland. We hopen dat zijn voorbeeld anderen inspireert.

Bits of Freedom is de Nederlandse organisatie die opkomt voor jouw rechten in het digitale tijdperk. Om alle burgers te beschermen zijn goede wetten nodig. Daarom lobbyen we in Den Haag en Brussel voor sterke wetgeving die mensenrechten in acht neemt. Daarnaast vragen we aandacht voor privacyschendingen door bedrijven én kun je bij onze Internetvrijheid Toolbox terecht voor praktische tips over veilig internetten.

2. OVER DIT RAPPORT

Elk jaar wordt de Big Brother Awards Publieksprijs uitgereikt aan de persoon of organisatie die de grofste inbreuk maakte op de privacy van Nederlanders. Het publiek kon van 5 november tot en met 25 november 2018 kandidaten nomineren. Zij kregen daarbij de mogelijkheid een motivatie op te geven. De kandidaten die het meest zijn genomineerd vormen de top 3. De winnaar wordt bekendgemaakt op 22 januari 2019 tijdens een debatavond in de Rode Hoed te Amsterdam.

In dit juryrapport worden de nominaties voor de Big Brother Awards Publieksprijs 2018 toegelicht. Ook geeft Bits of Freedom elke kandidaat een opdracht mee. De nominaties zijn hiermee een duidelijk signaal vanuit de Nederlandse bevolking én een oproep om het dialoog aan te gaan.

3. DE KANDIDATEN

Belastingdienst

Het is al vele jaren een heikel punt: de Belastingdienst die zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) dwingt om hun burgerservicenummer (BSN) te verspreiden door het op te nemen in het btw-identificatienummer. Deze zomer bevestigde de Autoriteit Persoonsgegevens dat deze praktijk in strijd is met de wet.¹ Daarbovenop kondigde de Belastingdienst dit jaar ook nog eens aan dat zij het technisch onmogelijk acht om de persoonsgegevens die ze verzamelt goed te beveiligen.² Tot slot ergeren mensen zich aan de enorme datahonger van de Belastingdienst.

BSN op straat

Ondernemers in Nederland krijgen door de Belastingdienst een btw-nummer toegewezen zodra ze zich hebben ingeschreven bij de Kamer van Koophandel. Dit nummer wordt veel gebruikt in zakelijk verkeer. Men is daarom verplicht dit nummer te vermelden op facturen, offertes en ook op websites als ze hun diensten online aanbieden. Het probleem is alleen dat de Belastingdienst in het geval van zzp'ers het BSN gebruikt als btw-nummer. Hierdoor zijn zzp'ers gedwongen om hun BSN breed te verspreiden. Dit vergroot het risico op identiteitsfraude en andere privacyschendingen. De Autoriteit Persoonsgegevens concludeerde dit jaar dan ook dat deze praktijk in strijd is met de wet.³

Uit de nominaties blijkt dat mensen het erg kwalijk vinden dat zzp'ers inmiddels al jaren gedwongen worden om hun BSN prijs te geven. Ook het feit dat de Belastingdienst dit zelf gecreëerde probleem nog steeds niet heeft opgelost is een doorn in het oog van veel indieners van de nominatie.

Beveiliging niet op orde

Maar ook op een ander vlak blijkt de Belastingdienst te opereren in strijd met de wet. De beveiliging van de persoonsgegevens die de Belastingdienst verzamelt is al geruime tijd niet op orde. Zo zou het onmogelijk zijn om bij te houden welke medewerkers toegang hebben tot welke gegevens.⁴ De Belastingdienst overtreedt hiermee de Algemene Verordening Gegevensbescherming die in mei 2018 van kracht werd. De Belastingdienst denkt pas in de loop van 2019 aan de wet te kunnen voldoen.⁵ Dat bij een grote overheidsinstantie als de Belastingdienst, die over zeer veel gevoelige gegevens beschikt, de beveiliging niet op orde is, vinden veel mensen die de Belastingdienst hebben genomineerd, niet kunnen.

Datahonger en wetsovertreder

Tot slot ergert men zich aan de enorme datahonger van de Belastingdienst, die recentelijk werd geïllustreerd met de eis om inzage te krijgen in het museumbezoek van gebruikers van de Museumkaart.⁶ Het feit dat de Belastingdienst nog niet voldoet aan de wettelijke privacyregels⁷ én maar niet ophoudt met het verzamelen van alsmaar meer gegevens, is voor veel mensen een reden om de Belastingdienst te nomineren voor de Big Brother Awards Publieksprijs.

Opdracht

Bits of Freedom vindt het onverteerbaar dat een overheidsorganisaties met zoveel gevoelige gegevens, haar beveiliging niet op orde heeft en kijkt met belangstelling naar de volgende stappen van de Autoriteit Persoonsgegevens. De Belastingdienst geeft zelf aan per 1 mei 2019 aan de privacyregels te kunnen voldoen. Aangezien de Belastingdienst dan toch al druk in de weer is met het herzien van haar datasystemen en -protocollen, vraagt Bits of Freedom aan de Belastingdienst een expliciete toezegging dat zij per deze datum ook zal stoppen met het gebruik van het BSN als btw-nummer voor zzp'ers.

Facebook

Facebook schendt keer op keer het vertrouwen van gebruikers. Dit jaar mag Facebook op een nominatie rekenen voor het misbruiken van telefoonnummers en voor het toestaan dat Cambridge Analytica op heimelijke wijze gegevens van gebruikers buitmaakte.

Telefoonnummers voor veiliger inloggen gebruikt voor advertentiedoeleinden

Facebook biedt gebruikers twee-factor-authenticatie aan. Dat betekent dat je naast je wachtwoord een ander controlemiddel hebt bij het inloggen, bijvoorbeeld een controlenummer dat je ontvangt op je mobiele telefoon. In september bleek dat Facebook de telefoonnummers die gebruikers om deze reden opgaven, eveneens gebruikte om adverteerders gebruikers gerichte advertenties te laten tonen.⁸ Adverteerders kunnen een klantenbestand uploaden, waarna Facebook kijkt of er een match is op basis van het opgegeven telefoonnummer. Is dat het geval, dan kunnen adverteerders een specifieke gebruiker een specifieke advertentie voorschotelen.

Gebruikers die dachten dat het verstrekken van hun telefoonnummer uitsluitend een functioneel doel diende, namelijk het beter beschermen van hun account, komen dus voor een verrassing te staan. Zelfs gegevens die verstrekt worden in het kader van meer veiligheid, vallen uiteindelijk ten prooi aan de "bottom

line” van Facebook om advertentieruimte te verkopen.⁹ Een slechte zaak, want het ondermijnt niet alleen vertrouwen in Facebook, maar in de gehele digitale infrastructuur.

Cambridge Analytica-schandaal

Update: Tekst aangepast op 18 december 2018.

Het was niet het enige voorval dat heeft geleid tot Facebooks nominatie. Begin dit jaar kwam naar buiten dat het bedrijf Cambridge Analytica via Facebook op slinkse wijze toegang had gekregen tot de persoonsgegevens van miljoenen Facebookgebruikers.¹⁰ Op basis van deze gegevens stelde het bedrijf psychologische profielen op van gebruikers. Deze werden vervolgens gebruikt voor commerciële en politieke campagnes. Cambridge Analytica's diensten zijn onder andere ingezet bij de Leave campagne rondom het Brexitreferendum. Wereldwijde ophef was het gevolg.

Terecht leggen veel mensen die Facebook nomineerden ook verantwoordelijkheid bij Facebook. Het was weliswaar Cambridge Analytica die gegevens van gebruikers verzamelde, maar het was Facebook die dat voor meer dan een jaar mogelijk maakte. Zij stonden toe dat Cambridge Analytica via de app “This Is Your Digital Life” niet alleen gegevens verzamelde van mensen die gebruik maakten van de app, maar ook van al hun nietsvermoedende Facebook-vrienden.¹¹ Het ging daarbij niet alleen om profielgegevens; ook privéberichten van een deel van de gebruikers viel in handen van Cambridge Analytica.¹² Ook al was dit in strijd met de voorwaarden van Facebook zelf, Facebook nam pas maatregelen nadat de media hierover berichtte. Bovendien waren de maatregelen die het bedrijf trof onvoldoende gezien de ernst van de zaak.¹³ De lakse reactie van Facebook was voor de Britse privacytoezichthouder mede een reden om de hoogste boete op te leggen.¹⁴

Opdracht

Facebook is inmiddels voor de Cambridge Analytica zaak beboet. Maar hoeveel andere situaties heeft Facebook gecreëerd en in stand gehouden waardoor bedrijven onterecht gegevens van Facebookgebruikers hebben buitgemaakt? Facebook publiceert sinds 2013 een “Transparency Report” waarin ze informatie delen over de verzoeken die ze ontvangen van (voornamelijk) overheden om op basis van de wet bijvoorbeeld toegang te krijgen tot informatie over gebruikers of om content offline te halen. Daarnaast publiceert het bedrijf sinds 2018 een “Community Standards Enforcement Report” waarin ze inzicht biedt in haar inzet rondom overtredingen van haar Community

Guidelines. Dit zijn, zoals Facebook zelf zegt, belangrijke gereedschappen om Facebook ter verantwoording te kunnen roepen. Bits of Freedom verzoekt Facebook hiernaast ook te rapporteren over óf, en zo ja, hoe lang en met welke consequenties voor gebruikers, bedrijven de voorwaarden van Facebook overtreden en welke maatregelen ze treffen om dergelijke overtredingen te voorkomen. Daarnaast blijft Facebook telefoonnummers gebruiken voor advertentiedoeleinden die gebruikers verstrekken om veiliger in te loggen. Dit legt grote druk op het vertrouwen dat internetters in hun digitale omgeving hebben. Bits of Freedom roept Facebook daarom op om te stoppen met het misbruiken van deze telefoonnummers.

Kamer van Koophandel

De Kamer van Koophandel is genomineerd voor het onvoldoende beschermen en voor het doorverkopen van persoonsgegevens die zzp'ers verplicht moeten afstaan.

Handelsregister

Net als andere ondernemingen zijn zzp'ers verplicht om zich bij de Kamer van Koophandel in te schrijven. Bij zo'n inschrijving moet informatie verstrekt worden die voor een groot deel wordt opgenomen in het Handelsregister. Dit is een openbaar register met adressen en overige (contact)informatie van ondernemingen en rechtspersonen. Via dit register kan je bijvoorbeeld achterhalen met wie je zaken doet of om te checken of er mogelijk sprake is van een faillissement.

Privégegevens

Waar het begint te wringen, is bij zzp'ers die hun eigen woonadres en andere privégegevens moeten opgeven omdat ze vaak niet over een apart werkadres of zakelijk telefoonnummer beschikken. Dan komen hun persoonlijke gegevens ook in het Handelsregister te staan. En dat kan tot gevolg hebben dat ze lastig gevallen worden door ongevraagde telefoontjes en post van bedrijven die hen iets willen aansmeren.¹⁵ Daarnaast kunnen ook de privégegevens opgekocht worden door datahandelaren die deze gegevens koppelen aan weer andere datasets en verder verhandelen.¹⁶

Datahandel

Dat als zzp'er jouw persoonsgegevens in het Handelsregister terecht komen is één ding, maar dat de Kamer van Koophandel ze ook doorverkoopt voor marketingdoeleinden gaat voor veel mensen te ver. Ook de ruim 1 miljoen zzp'ers hebben recht op privacy. De Autoriteit Persoonsgegevens is in 2018 een

onderzoek gestart naar deze praktijk omdat zij vindt dat dit mogelijk in strijd is met de wet.¹⁷ De Kamer van Koophandel reageerde hier in eerste instantie laconiek op met de opmerking dat ze al jarenlang gegevens uit het Handelsregister doorverkopen om zichzelf deels te financieren.

Bakzeil

Door de toenemende publieke druk, heeft de Kamer van Koophandel eind 2018 deels bakzeil gehaald door telefoonnummers van zzp'ers niet meer in bulk door te verkopen.¹⁸ Maar voor veel zelfstandigen en politici is dit pas een eerste stap. Zij vinden dat ook bijvoorbeeld het woonadres beter afgeschermd moet worden.¹⁹ Nog beter zou het zijn als de Kamer van Koophandel volledig stopt met het verhandelen van persoonsgegevens die zelfstandigen verplicht moeten afstaan.

Opdracht

Bits of Freedom roept de Kamer van Koophandel op om zo spoedig mogelijk een eind te maken aan de handel in persoonsgegevens van zelfstandigen en het Handelsregister aan te passen zodat het naast een betrouwbaar handelsverkeer ook de privacy van alle betrokkenen dient.

-
1. <https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/nieuws/belastingdienst-verwerkt-burgerservicenummers-strijd-met-de-wet>
 2. <https://www.trouw.nl/home/belastingdienst-het-is-technisch-onmogelijk-persoonsgegevens-goed-te-beveiligen-a8648a26>
 3. <https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/nieuws/belastingdienst-verwerkt-burgerservicenummers-strijd-met-de-wet>
 4. <https://www.trouw.nl/home/belastingdienst-het-is-technisch-onmogelijk-persoonsgegevens-goed-te-beveiligen-a8648a26> en antwoorden op Kamervragen: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20182019-696.html>
 5. Antwoorden op Kamervragen: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20182019-696.html>
 6. <https://nos.nl/artikel/2259350-gaat-de-belastingdienst-te-ver-in-data-speurtocht.html>
 7. <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/06/05/de-belastingdienst-voldoet-pas-over-een-jaar-aan-privacywet-a1605521> en <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20172018-2345.html>
 8. <https://gizmodo.com/facebook-is-giving-advertisers-access-to-your-shadow-co-1828476051>
 9. <https://www.bitsoffreedom.nl/2018/09/28/facebook-is-er-niet-voor-jou-facebook-is-er-voor-de-adverteerders/>
 10. <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election>
 11. Zie o.a. het onderzoek van de Britse Information Commissioner's Office (ICO): <https://ico.org.uk/media/action-weve-taken/mpns/2260051/r-facebook-mpn-20181024.pdf>
 12. <https://www.nytimes.com/2018/04/10/technology/facebook-cambridge-analytica-private-messages.html>
 13. <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/10/25/vk-legt-boete-van-half-miljoen-pond-op-aan-facebook-a2752731> en het Rapport van de Information Commissioner's Office (ICO): <https://ico.org.uk/media/action-weve-taken/mpns/2260051/r-facebook-mpn-20181024.pdf>
 14. Dit was nog voor de inwerkingtreding van de nieuwe Europese privacyregels waardoor de boete 'slechts' 500,000 GBP was.
 15. De Kamer van Koophandel biedt wel de mogelijkheid om niet meer ongevraagd per post benaderd te worden door de 'Non Mailing Indicator' te activeren: <https://www.kvk.nl/inschrijven-en-wijzigen/inschrijven-bij-de-kamer-van-koophandel/uw-gegevens-in-het-handelsregister/non-mailing-indicator/>
 16. <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/04/17/datadeling-zzp-pers-door-kvk-mogelijk-onwettig-a1599789>
 17. <https://nos.nl/artikel/2227783-privacywaakhond-in-actie-tegen-datadelen-kamer-van-koophandel.html>
 18. <https://www.rtlz.nl/business/ondernemen/artikel/4478181/kvk-zzp-telefoonnummer-privacy-doorverkoop>
 19. <https://nos.nl/artikel/2258433-zzp-ers-blij-met-afschermen-telefoonnummer-maar-ze-willen-meer-privacy.html> Zie ook de aangenomen motie van de Kamerleden Amhaouch en Wörsdörfer over afschermen van het woonadres bij ondernemers zonder rechtspersoonlijkheid: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2018Z20426&did=2018D53281>
-

**Bits of Freedom komt op voor jouw vrijheid
en privacy op internet.**

Deze grondrechten zijn onmisbaar voor je
ontwikkeling, voor technologische innovatie
en voor de rechtsstaat. Maar die vrijheid is
niet vanzelfsprekend. Je gegevens worden
opgeslagen en geanalyseerd. Je internetverkeer
wordt afgeknepen en geblokkeerd.

Bits of Freedom zorgt ervoor dat jouw internet
jouw zaak blijft.

Bits of Freedom
www.bitsoffreedom.nl
🐦 [@bitsoffreedom](https://twitter.com/bitsoffreedom)
Prinseneiland 97HS
1013 LN Amsterdam

Contactpersoon:
David Korteweg
+31 6 2116 7110
david@bitsoffreedom.nl

4E77 9113 3595 0369 C24A
9181 E760 37D8 00CF 6C18
(bitsoffreedom.nl/openpgp)

BITS OF FREEDOM

Voor jouw internetvrijheid